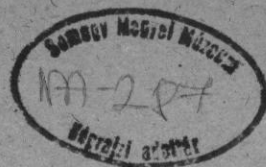

MA-287

Somogy megyei Múzeum
Képtár adattár

Függő képdokumentáció

Függő ideje: 1962

Tautalau - Ripost Tóthi Lehel

fergábról

slay

Földrajzi mutatás, lakómapa
(késd)

Balmutatás, XV, 3, 1,
XXX, 1,

Iratgyűjtő

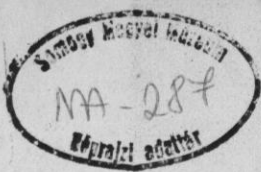
**MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT**

KISKUNHALASI GYÁRA

Leírás

Az egyes ltr. 45 1-es tétel alól.

* Hegedűs László:
A lászlómajori faragópásztor.
/Irodalmi riport./

v. 28/2
Tóth Mihály
RIPPL-RÓNAI MÚZEUM
KAPOSVÁR
Telefon: 23-74751 Postafiók: 70.

Végtelennek tűnő szántón vágunk át, mert az út nagy kerülővel éri csak el útkunk végcélját, a kis majorságot.

Kora reggel van még. A fagyott föld úgy nyikordul a bakkanások alatt, mintha egy óriás csikorgatná a fogait. Metsző hideg van, csak az orrunkon át merünk lélegezni. Ilyenkor, influenzajárvány idején kockázatos dolog újjat húzni az edzett idővel. Mi mégis nagy feladatra vállalkoztunk. Elhatároztuk, hogy felkeressük Tóth Mihály lászlómajori faragópásztort, s elbeszélgetünk vele. Régi vágyunk volt már, hogy egy olyan embertől kapjunk választ kérdéseinkre, aki életében sok megpróbáltatáson ment keresztül, s most boldognak érzi magát. És ami a leglényegesebb, mesélni tud elődeiről, a multról.

Már alig emeljük a lábainkat, de rendithetetlenül tapodjuk a kővé fagyott földet. A kíváncsiság hajt bennünket.

Tóth Mihály egyik faragásán ugyanis - a helybeli múzeumban fedettük fel - ezt a pár szót pillantottuk meg: "Patkó az én nevem," s alatta a cigarettadóznin négy marcona, felfegyverzett zsvivány. Patkó Bandi? A híres somogyi betyár? Ez volt az a hatalmas erő, amely röpitett bennünket Lászlómajor felé. A kíváncsiság.

Alig félóra járás, s már benn is vagyunk a faluban. Az út mellett kétoldalt vályog és tégláépületek sorakoznak. Nagyrészt lakóházak, csupán baloldalt van két hosszabb épület, az egyik valószínűleg a helyi Tsz épülete, a másik legnagyobb részét a Földművelésügyi Minisztérium boltja foglalja el.

Ébred a falu. Egyik- másik ház előtt menyecskék és idős néni-
kék söpörgetnek. Sűrűn köszöngetünk és Tóth Mihály háza felől érdeklődünk. Utbaigazítanak bennünket és már ott is állunk a kis, vonatlan tégláépület előtt. Csupán az ablakredőnyök zöld színűek. Fialtal fa árnyéka vetődik a ház falára. Kicsiny, fekete kutya szalad elénk és mintha üdvözlőne bennünket, barátságosan csóválja a

* 1962-ben a Helikoni úton arany érmel nyert.

farkát.

Azonnal szemünkbe ötlik a következő címke az ajtón:

Bekopogtatunk, s lassan benyitunk a kis előszobába. Szemben ajtó nyílik, s egy fiatal asszony jön ki a konyhából. Barátságosan köszöntjük egymást. Kérdő tekintetéből kitűnik, hogy nem érti, mi célból tiszteljük meg szerény házukat látogatásunkkal.

Beljebb megyünk, mert, mitagadás, akárhogyan süt is a nap, azért így reggeltájt csipős hideg van odakinn.

Elmondjuk a háziaknak, hogy miért jöttünk. Hellyel kínálnak bennünket, s mi egyelőre csendben szemlélődünk. Idős, beteg nénike fekszik az ablak melletti ágyban, Tóth Mihály édesanyja. Hamarosan megtudjuk, hogy a fiatalasszony, aki bevezetett bennünket, Tóth Mihály menyje. A faragópásztor feleségével beszélgetünk:

- Mihály bácsival szeretnénk elbeszélgetni. Hallottuk, hogy gyönyörűen farag. Most is dolgozik?

- A párom most nincs ideháza - válaszolja Tóth Mihályné - őlmönt a rokonyokhó' ide a szomszéd faluba.

- És mikor jön háza Mihály bácsi?

- Az bizony meglöhet, hogy a hét végén, de löhet, hogy má' ma geggyün."

Őszintén megvallva erre nem számítottunk. Valahogy úgy képzelünk el egy faragópásztort, hogy a faluszélen üldögél egy fatönkön, /ha már nem is a subáján/, és birkalegeltetés közben farag. Itt meg a pajta előtt Berva motor, a konyhában telepes rádió, és faragópásztor sehol.

Elképzélhető az örömünk, amikor úgy tiz óra tájt kutyaugatást hallunk és belép a pitvarajtón Tóth Mihály.

Negyvenöt-ötven éves ember benyomását kelti. Látni rajta, hogy igen meglepődött, hiszen egyébként is ritka a vendég Lászlómajorban, hát még egyszerre három?

Röviden elmondom néki is jövetelünk célját. Ő egyre csak bölöget és minden szót harapófogóval kell kihúzni belőle. Mogorva és

szótlan, mint általában a pásztoemberek.

- Meséljen nekünk az életéről Mihály bácsi! A pásztoréletről!...

Mintha megváltozott volna a másodperc tört része alatt. Különös fény csillan a szemében, arcán mosoly dereng, s lassacskán megoldódik a nyelve is.

- A pásztorélet, fiam, azaz igazi élet! Igaz, hogy veszélyes, sok megpróbáltatáson megy az ember keresztül, de olyan jól esik rá visszaemlékezni. A pásztoember kinn van a természetben és szabadnak érzi magát, mint a madár.

Én már hét éves koromban bejártam. Már akkor kenyeret kerestem. Mikor az apám a katonaságból meggyűtt, ő mellé szegődtem kisbojtárnak. Apám kanász volt.

- Iskola volt akkoriban?

- Vót. Somogyszobtól egy óra járásra, Kővölgy tanyán. Szerettem iskolába járni. Az öreg Károlyi tanító meg is volt velem elégedve. Ha elment valahá' akkor én helyettesítettem, én vigyáztam a gyerekekre. Üldögéltem az asztalnál és ellenőriztem, hogy írják-e azt, amit a tanító kiadott, a leckét. Ha vers vót föladvá, kikérdöztem.

- Nekem nem köllött tanulni, egyszer elővastam és tudtam. Rajzaimat a tanító mindig megmutatta a többieknek. Tölgyfákat, virágokat, meg szarvast rajzoltam. A többiek inkább az irkák hátáról azt a kákom-bákomot. Ami az irka hátán volt, nem szerettem rajzolni. A tanító mindig azt mondta:

"Te Miska rajzolj, amit akarsz." Faragni is köllött az iskolában.

- Meddig járt iskolába Mihály bácsi?

- Csak egy évig. Aztán apámmal 1926-ban /úgy emlékszem tizenöt éves vótam/, Iharosberénybe költöttünk, a Szúnyogmajorba. Apám kanász-szamadó lett, én meg Mezei Imre juhász-szamadó mellé kerültem kisbojtárnak. Örültem is neki. Azért mentem juhásznak, mert a disznót nem szerettem. A birka szeledebb állat, megy az embör után, nem köll hajtani, mert a birka nyakán szépen szól a csöngő. Meg aztán a juhászt többre is becsülték, nem nézték le annyira, mint a kanászt... Meg a disznók mellett

nem lehetett faragni. -Azelőtt is, amikor a juhászok összemőntek beszélgetni, én mindig odacsarmallóztam. Én szoktam nekik faragni rovást, juházkappót. Szerettek, mindig hittak bojtárnak, de az apám nem engedött, mert szüksége vót rám.

Akármennyi időm volt, mindig a juhászok között tőtöttem... A pásztor olyan szabad a birkák mellett, mint a madár...

- Láttuk több faragványát a Rippl-Rónai múzeumban.

- Több faragásom van ott. Van egy kürt is. Ez az egyik legjobban sikerült munkám.

- Láttuk egy faragását, az volt ráírva, hogy "Patkó az én nevem". Azen a karcolt kürtön meg putrija előtt ülve láttuk Patkó Bandit, amint betyártársait fogadja. Honnan ismeri Patkó Bandit Mihály bácsi?

- Hát a nagyapám vót, hogyne ismerném! Igaz, hogy amit tudok róla azt sem az apámtól hallottam, mer' az sose mesélt nekem Patkó nagyapámról, hanem a juhászok, meg a kanászok meséltek nekem sokat róla.

- Mondja el nekünk ezeket a történeteket Mihály bácsi! Rendkívül érdekesek lehetnek!

- Mindjárt ott kezdem, hogy hogyan is lett a neve Patkó. Mer' őt nem úgy hitták, hogy Patkó, hanem Tóth János vót. Amikor úgy 1830-tájt vitték a fiatalokat külföldre katonának, a két testvér, János és István otthagyták a szülei házat és beálltak betyárnak. Miért lett a neve Patkó? ...

- Történt egyszer, hogy a Jancsi a szennai erdőben vót a betyárokkal. Egy délután Jancsi az erdő szélén üdögét és szalonnázgatott. Hát gyün arra egy asszony, Kaposvár fele.

- Nem fél-e kend a betyároktól? - kérdezte tőle Jancsi.

- A tüzes ménkü szórja széjjel őket ott, ahun vannak! - felelte az asszony.

- Hát néném, ha már Kaposvár fele megy kend, hozzon nekem egy csomó gembostüt.

Oszt, amikor gyűtt visszafele, legógták és beleverték a sarkába. Ettől lett a neve Patkó.

Jött azután arrafele egy másik asszony.

- Féle kend a betyároktól? - kérdi tőle is Patkó.
- Én nem félek tőlük, a jóisten áldja meg őket.
- Mér' megy Kaposba kend asszonyság?
- Hat apró gyereken van, azoknak akarok ruhát venni.
- Várjon csak kend, éppen most állítottunk le egy rőföst itt az úton, majd az mér kendnek ruhát!

Az asszony megmondta a rőfösnek, hogy mennyire van szüksége, s az azon nyomban el is kezdte mérni a vásznat.

- Nem oda ám, hanem a kocsirúdhó' - parancsolt rá Patkó, látván, hogy a zsidó karjához méri a vásznat.

Mit meséljek tovább, megvette a vásznat az asszonynak, oszt még el is segíték neki a faluig.

- Hinnen szerezték a pénzt a betyárok?

- Hát vót az uraknak ölég. Eljártak gyakran megkönnyíteni a bukszájukat.

Egyszer megizente egy uraságnak, hogy ekkor és ekkor, ebben az órában elmegy a pénzért, szedje össze, ami pénz csak van a házban, mer' különben ő keresi össze.

Az uraság, ami pandur és erdős vót, összegyűjtötte és várta, hogy abba napba' gyün.

A Patkó meg szerzett egy hintót lovastul és felöltözött mészárosnak, oszt' mint marhakereskedő ment be. De hát mészáros ez, nem pedig a Patkó Bandi - gondolták a bolond pandurok, oszt beengedték. Bement az urasághó' az meg fogadta, mer vótak vágóökrei.

- Meggyüttem, méltóságos uram azért a kis pénzért, amit izentem. Én vagyok a Patkó!

Az uraság meg halottra vált hirtelen, oszt nem tudta hová kapkodjon. Végül is összekaparta, ami pénze csak vót, egy jókora zacskóba.

Amint a pénzt zacskóba rakták, azt mondja a Patkó:

- Menjen csak előttem méltóságos uram, oszt mosolyogjon és egy szót se merjen szólni, különben zshiványélet leszi - fenyegette meg az uraságot. Azzal fülültek a kocsira, oszt elvitték az erdőig.

- Itt a hintó méltóságos uram, ezt megkapja a pénzért, oszt haza is möhet! Azzal útnak eresztették.

- Úgyesen kijátszotta a pandurokat. Csak erről az egy esetről tud Mihály bácsi?

- Dehogya. Bandi nagyon szerette az édesanyját. Amikor meghót az anyja, akkor hatvan pandurt mozgósítottak, mer' tudták, hogy az anyja temetésire elgyün. Ablakostótnak ötözött, oszt odament és tótosan siratta az anyját. A pandurok meg a háta mögött álltak, oszt mégsem ismerték fel. Van egy nóta is erről:

" Patkó, Patkó, de bátor ember lettél,
Mikor anyád temetésére mentél,
Felöltöztél ablakostót ruhába
Ráborultál édesanyád sirjára.
Ráborultál édesanyád sirjára,
Ötven-hatvan pandur szeme láttára."

Csinált nagy betyárságokat. Átjárt betyártársaival Horvátországba disznót lopni. Egyszer ellopták a varasdi hegyek alatt raszinyai báró hatszáz darab kétéves ártánját.

Pandurokat, meg erdősöket küldtek utánuk. Már majdnem elkapták őket, amikor Bandinak néhányad magával sikerült bejutnia egy sűrűbe, ahol már elvesztették őket szem elől. Bandit azonban hátba lötték a pandurok és társai vitték be rögtönzött hárdágyon Szentpéterre, feleségéhez, Horváth Terézhez. Mire beértek, meghót.

Nehogy kiderüljön a zshiványság, megvesztegették a halottvizsgálót, és végül mindenki úgy tudta, hogy pokolvarban halt meg.

- Hamar elfeledték az emberek Patkó Bandit?

- Korántsem. Sokáig énekelgettük mi juhászok is a Patkó-nótákat. Több szép Patkó-nóta van Jancsiról, meg a testvériről, a Pistáról. Na, várjatek csak, hogy is vannak azok a nóták? Éneküni nem tudok, azér' csak úgy mondom el nektek:

" Az én lovam Pejko
Magam vagyok Patkó
Hej, lovam négy lábáról
Leesett a patkó!

Csak egy maradt rajta
Az is lotyog rajta
Hej, kovács jóbarátom
Igaziíjon rajtai!"

Rongyos csárda, két oldalán ajtó,
Oda rugtat pej paripám Patkó
Csaplárosné, így kezdi meg a szót:
Látott-e már egy lovon hét patkót?

Ha nem látott, jöjjön ki, most láthat
Négyet visel e gyönyörű állat,
Az ötödik magam vagyok nemde?
Kettő meg a csizmámra van verve.

- . -

Patkó Pista sétált a sík mezőben,
Dupla pisztoly a derekán gyűszűben,
Gyűszű-szijja a derekát szorijja,
Meg nem fogja negyven jáger, katona.

Patkó Pista úri nemzetből való
Nem köll néki selyem paplany, takaró
Nem köll néki a babája dunyhája,
Beéri a tizenyolc szél gatyája.

Kivirágzott, kizöldelt már azaa fa
Kire vagyon Patkó Pista akasztva
Fújja a szél duhaj üngét, gatyáját
A föld szijja vékony-karcsú derekát.

- . -

- Nagyon szépek ezek a nóták. A nagyapja is faragott, Mihály bácsi?
- Hogyne, de csak addig, míg betyár nem lett, aztán már nem faragott.
- Mihály bácsi most mit farag?
- Most egy cigarettadóznit faragok, de van rendes munkám is!
- ?????
- 1950-óta, amióta már rendes lakásom is van és itt lakunk Lászlóma-
jorban, rendszeresen kapok munkát a Népművészeti és Háziipari Vállalattól.
- Láttuk, hogy el tetszett nyerni a "Népművészet Mestere" címet.
Mikor történt ez?
- 1958-ban. Azóta érzem, hogy egyre jobban megböcsülnek. Gyakran összehívják a népművészet mestereit az egész országból, és közös rendezvényeink vannak. Nemrégiben Csehszlovákiába kirándultunk. Egyszer a Televízióban is vótam. Nagyon meleg vót ott, ahol a fölvételt csi-

nálták. Ott nem szerettem lenni.

- Tetszik Budapest?

- Nagyon tetszik. Szeretek sétálni Budapesten.

Egyszer elvótam a többiekkel a Képcsarnokba is. Egy mai főstőnek a kiállítása vót ott, de nekem nem tetszett. Én azt mondom, hogy az életiben nem látott tehenet, mer' vót ott egy falusi kép egy tehenről, de az inkább kecske vót, mint tehen.

- Ez nagyon jó. Természetesen Mihály bácsi megmarad a hagyományos virágminték, szarvasok, madarak ábrázolásánál.

- Hát igen; a szép magyar mintákat már csak néhány népművész tudja. De azért örülök, hogy mögböcsülnek azokat a munkákat, amiket készítek. Még külföldre is visznek belőlük!

- Például hova?

- Sokat vesz például Anglia. Legutóbb virágkarókat faragtam, 51 db-ot. Szép munka vót. A fiam is segített.

Hogyan, hát a fia, Miska is tud faragni?

- Hogyne. Ha faragunk, mind a ketten egy-egy darabot, aki nem nagyon ismeri a munkáimat, bizony nem tudná megmondani, melyiket csináltam én.

- Tehát apáról fiúra marad a faragás mestersége. A fia is pásztorkodik majd?

- Nem, őt majd beiratom a gimnáziumba. Mer' az én időmbe csak úri gyerekek járhattak gimnáziumba. Az én fiam meg csak hadd tanuljon tudományt. Patkó nagyapám még gondolni sem mert volna arra, hogy egyik leszármazottja majd iskolázott ember lesz.

Munkáján főlé hajol, és lassú, de gyakorlott mozdulatokkal faragja a szebbnél szebb mintákat a fába.

Tóth Mihály egész művészi tevékenységében tudatosan élnek a régi pásztor- és betyárélet hagyományai.

Ebből a hagyományból táplálkozik az a természetszemlélet, az a pásztoröntudat, amely diszitményeiben oly határozottan jut kifejezésre. Késével beleváj az anyagba, s előttünk őlt alakot a pásztorvilág. Mezei virágokat, báránykákat, terelőjuhászt varázsol a faragópásztor a körtefa-anyagba. Ő az, aki láthatóvá, sőt tapinthatóvá teszi képzeletvilágát. Hiszen minden faragása gondolataiból, érzelmeiből születik.

Csodáló szemekkel nézzük, hogyan bontakozik ki az érzéketlen fából Tóth Mihály alkotó keze nyomán a népi hős, Patkó Bandi alakja.